

Digitale toegankelijkheid van het hoger onderwijs

**Een onderzoek naar de toegankelijkheid
van websites, studie-informatiesystemen en
mobiele applicaties van het hoger onderwijs**

Eric Velleman Martijn Houtepen Iacobien Riezebosch

In opdracht van Bartiméus.
© Stichting Accessibility
Utrecht, december 2010

Colofon

December 2010

Auteurs: Eric Velleman; Martijn Houtepen; Iacobien Riezebosch
Eindredactie: Eric Velleman

Vormgeving en concept Manschot Grafimedia

De richtlijnen en ijkpunten in dit rapport zijn overgenomen van de Web Content Accessibility Guidelines 1.0 (WCAG 1.0), www.w3.org/TR/WCAG10, W3C Recommendation Wendy Chisholm, Gregg Vanderheiden, Ian Jacobs, EDS. Copyright © 1999 W3C MIT, INRIA, Keio, All rights reserved.

W3C liability, trademark, document use and software licensing rules apply.

www.w3.org/Consortium/Legal/2002/copyright-documents-20021231 ISBN 978-90-808371-8-8

Disclaimer: Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kan geen aansprakelijkheid worden aanvaard voor eventuele schade, die zou kunnen voortvloeien uit enige fout, die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Stichting Accessibility
Oudenoord 325,
3513 EP Utrecht
tel. (030) 239 82 70
info@accessibility.nl
www.accessibility.nl

In opdracht van Bartiméus
© Copyright 2010, Stichting Accessibility, Utrecht

Voorwoord

Blinde en slechtziende mensen en mensen met leesmoeilijkheden, die voor hun studie gebruik willen maken van internet, lopen vaak tegen slecht bruikbare en ontoegankelijke sites en studietoelatingssystemen op. De monitor die Accessibility op dit terrein heeft uitgevoerd bij het HBO en het WO, laat eens te meer zien hoe bedroevend de situatie is. De onderzochte websites en studietoelatingssystemen voldoen over de hele linie zelfs niet aan de minimale eisen voor toegankelijkheid. Dat zet mensen met beperkingen die HBO- en WO-opleidingen volgen, op forse achterstand. Feitelijk staat het gewoon haaks op onze intenties iedereen, ook mensen met beperkingen, volwaardig deel te laten nemen aan de samenleving.

Intussen bestaat er geen gebrek aan goede intenties. Er zijn richtlijnen voor de toegankelijkheid van websites ontwikkeld (de WCAG-richtlijnen), er is een Wet gelijke behandeling die toegankelijkheid impliceert en er is een Accreditatieregeling voor hogeronderwijsinstellingen waarin toegankelijkheid is opgenomen. Als we ons daarnaast realiseren dat het toegankelijk maken van websites relatief gemakkelijk en goedkoop is, dat het zelfs kosten kan besparen en dat daarmee veel mensen geholpen zijn, dan is de grote vraag waarom dit dan niet gebeurt.

In een recente column in het Bartiméusblad Iris heb ik aangeduid wat er volgens mij moet gebeuren en dat advies wil ik hier letterlijk herhalen. In essentie gaat het om drie dingen. Bewustmaking, scholing en focus. Gelijke behandeling is een abstract begrip, dat voor elke maatschappelijke geleding vertaald moet worden. Aan iedereen die een website beheert (in casu hogeronderwijsinstellingen) moet dus worden uitgelegd wat het recht op toegankelijke informatie betekent voor de inrichting van de site. Webbouwers zouden in hun opleiding en bijscholing vertrouwd moeten worden gemaakt met de WCAG-toegankelijkheidseisen, zodat ze die eisen altijd in hun werk toepassen, ongeacht of ze daar opdracht toe krijgen of niet; voor hen is toegankelijkheid gewoon de norm. En de overheid moet in haar uitwerking van de internationale richtlijnen focussen. De 46 ijkpunten, waarom het in de internationale toegankelijkheidsrichtlijnen gaat, zijn in Nederland inmiddels uitgebreid tot 125. Dat is niet handig. Dat maakt immers dat organisaties straks kunnen zeggen, dat zij aan de meeste punten voldoen, terwijl hun website voor de gebruikers nog altijd ontoegankelijk is. Bewustmaking, scholing, focus, als overheid, hogeronderwijsinstellingen, webbouwers en anderen dat aan de dag leggen, dan moet het mogelijk zijn de volgende keer dat deze monitor wordt uitgevoerd forse vooruitgang te constateren. Laat deze monitor daarvoor dan de opmaat mogen vormen.

Tobias Witteveen

Samenvatting

Steeds vaker wordt in het hoger onderwijs informatie digitaal aan studenten beschikbaar gesteld via websites. Door de vergaande digitalisering ontstaat er een steeds groter groeiende kloof tussen mensen die wel en geen toegang hebben tot informatie en diensten op internet. Onder deze laatste groep vallen vaak ook mensen met een auditieve, visuele, motorische of cognitieve beperking. In 2008 had 12,4% van de totale Nederlandse bevolking een dergelijke functiebeperking.

Met dit onderzoek wil Stichting Accessibility een beeld geven van de toegankelijkheid van de websites, applicaties en digitale studie-informatiesystemen van de hogeronderwijsinstellingen en een vergelijking geven met de situatie van 2006, met als doel bewustwording te creëren van het belang van toegankelijkheid van digitale middelen voor studenten met een functiebeperking.

De toegankelijkheid van websites, studie-informatiesystemen en applicaties voor mobiele telefoons van 59 hoger onderwijsinstellingen, waarop studie-informatie wordt aangeboden, zijn door middel van een indicatieve scan door een expert (handmatig) onderzocht. De gehanteerde richtlijn is het Waarmerk drempelvrij.nl, het Nederlandse kwaliteitsmerk waarmee toegankelijke websites worden aangeduid.

Alle internetsites en studie-informatiesystemen van de 59 onderzochte onderwijsinstellingen blijken, net als in 2006 (Voetnoot: 1 'Meer Weten? Klik hier!' Andrea Dekker: www.accessibility.nl/algemeen/projecten/hbowomonitor), niet toegankelijk volgens de minimale toegankelijkheidseisen van het Waarmerk drempelvrij.nl. Hierdoor kan er een kloof ontstaan tussen studenten met en zonder functiebeperking, omdat de eerste groep de websites en systemen niet goed kan gebruiken en de informatie die hierop wordt aangeboden dus niet zelfstandig kan raadplegen. Dit zorgt ook voor onnodige extra kosten in de opvang en reparatie van de informatie en dienstverlening.

Een klein aantal instellingen beschikt over een eigen applicatie voor de mobiele telefoon en de verwachting is dat er in de komende tijd steeds meer bij zullen komen. Applicaties ontwikkeld voor de iPhone zijn in de regel toegankelijker dan applicaties voor andere mobiele besturingssystemen. Een groot deel van de knelpunten die zijn geconstateerd kan vrij snel worden verholpen. Afhankelijk van de frequentie waarmee het probleem voorkomt en de complexiteit van de website, kan met een kleine inspanning al grote verbeteringen mogelijk gemaakt worden. In het algemeen is het aan te bevelen dat wanneer nieuwe informatie toegevoegd wordt aan de websites van de onderwijsinstellingen, dit op een toegankelijke manier te doen. Dit behoeft geen grote investering, maar kan er op termijn voor zorgen dat veel knelpunten verdwijnen. Omdat verschillende groepen verantwoordelijken op verschillende manieren kunnen bijdragen aan een beter toegankelijk hoger onderwijs, worden in dit rapport aanbevelingen gedaan voor verschillende partijen: beleidsmakers, docenten en ontwikkelaars. Voorlichting over toegankelijkheid is voor al deze partijen gewenst.

Inleiding

Het web is in onze samenleving haast niet meer weg te denken. Steeds meer informatie en diensten zijn uitsluitend online beschikbaar en voor veel diensten zijn er zelfs buiten het web om geen alternatieven. In 2009 beschikte 93% van de totale Nederlandse bevolking over een internetaansluiting en maakte gemiddeld 82% van de totale Nederlandse bevolking daar dagelijks gebruik van (Voetnoot 2 'Onderzoek ICT gebruik bij personen naar persoonskenmerken 2009', CBS). Studenten zoeken online hun roosters op, schrijven zich in voor tentamens, zoeken hun cijfers op, bekijken diaprojecties en video's van colleges, werken hun portfolio bij en werken samen aan opdrachten. Steeds vaker gaat ook alle communicatie via het web en mobiele toepassingen. De toename van het internetgebruik is niet verrassend. Het web biedt veel voordelen ten opzichte van informatievoorziening via traditionele media. De informatie kan altijd en overal worden geraadpleegd en is gemakkelijk en zonder hoge kosten actueel te houden. Door de vergaande digitalisering ontstaat er een steeds groter groeiende kloof tussen mensen die wel en geen toegang hebben tot informatie en diensten op internet. Onder deze laatste groep vallen vaak ook mensen met een auditieve, visuele, motorische of cognitieve beperking. Deze beperking wordt ook wel functiebeperking genoemd.

Hoofdstuk 1

Het toegankelijk maken van websites voor mensen met een functiebeperking is relatief simpel, kost nauwelijks extra geld, zorgt voor betere scores in zoekmachines zoals Google, verbetert de bouwkwiteit en duurzaamheid van websites en webapplicaties en is vaak ook nog goedkoper in onderhoud en beheer.

1.1 Studeren met een functiebeperking

In 2008 had 12,4% van de totale Nederlandse bevolking een functiebeperking (Voetnoot 3 'Gerapporteerde gezondheid en levensstijl', CBS). Diverse partijen zetten zich in om inclusie van deze groep, van ruim 2 miljoen mensen, te bewerkstelligen. Inclusie, met als hoofddoel gelijke kansen voor mensen met en zonder functiebeperking. Onderwijs vormt hierbij een belangrijke basis. Wanneer mensen met een functiebeperking goed in staat zijn onderwijs te volgen, krijgen zij de mogelijkheid een beroep uit te oefenen en zo zelfstandig deel te nemen aan de samenleving. Uit onderzoek in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uit 2009 onder meer dan 17.000 eerstejaars studenten blijkt dat 16,5 procent van hen hinder ondervindt van een functiebeperking (Voetnoot 4 'Studeren met een functiebeperking', RISBO/SOER (2009)). De top vijf van meest genoemde functiebeperkingen bevat onder andere beperking in de concentratie en dyslexie. Deze beperkingen kunnen er voor zorgen dat een student behoefte heeft aan toegankelijke digitale voorzieningen. 50% van de eerstejaarsstudenten met een functiebeperking ervaart deze als belemmerend tijdens het volgen van een studie. In 2002 toonde onderzoek in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan dat het percentage studenten dat in de eerste twee jaar van hun studie deze staakt tweemaal zo hoog is onder studenten met een functiebeperking (voetnoot 5 'Nadere analyse studentenmonitor 2002', Stichting voor Economisch Onderzoek in opdracht van Ministerie OCW www.seo.nl/nl/publicaties/rapporten/2003/711.html)

1.2 Toegankelijkheid

Om het internetgebruik voor mensen met bepaalde functiebeperkingen mogelijk te maken, bestaan er hulpmiddelen die websites bijvoorbeeld kunnen omzetten naar vergrote weergave, spraak of braille. Dit betreft zowel hardwarematige hulpapparatuur als softwarematige hulpprogramma's. Verschillende functiebeperkingen vragen om verschillende hulpmiddelen, die informatie en interactie ieder op hun eigen manier verwerken en ondersteunen. Het is dan niet meer nodig om bijvoorbeeld speciale voorzieningen in websites aan te brengen voor mensen met een functiebeperking. Dat wordt opgelost door de hulpapparatuur zelf. Veel van de genoemde problemen in het onderwijs zouden met behulp van toegankelijke digitale voorzieningen kunnen worden verholpen. Omdat digitale informatie voor het merendeel van de studenten met een functiebeperking zo goed toegankelijk te maken is, zouden zij, veel beter dan vroeger met traditionele media, in staat moeten zijn om zelfstandig een studie te volgen. Veel zaken waar zij nu nog begeleiding voor nodig hebben, zoals bij het bespreken van roosters of voor het omzetten van lesmateriaal, kunnen dan (indien toegankelijk) zelfstandig worden geregeld door. Studenten zijn dan niet gebonden aan kantoor- of begeleidingsuren. Daarnaast kunnen veel dingen op afstand worden geregeld, iets wat vooral studenten met een motorische en/of visuele beperking veel tijd en moeite kan besparen.

1.3 Benchmark HBO en toegankelijkheid

Eind juni 2010 verscheen de Benchmark HBO Websites van Strategy On Demand en Science Guide (voetnoot 6 'Benchmark HBO Websites 2010', Strategy on Demand & Science Guide, www.strategyondemand.nl/benchmark-hbo-websites-ranglijst2010): In dit onderzoek zijn de websites HBO-instellingen door een panel van studenten en internetprofessionals beoordeeld en vergeleken. De websites zijn beoordeeld op de onderdelen: inhoud, bereikbaarheid, vormgeving, interactiviteit en techniek. Het gewogen gemiddelde van de scores op deze onderdelen geeft een ranking van de verschillende HBO's.

Het onderdeel techniek bevat 3 subonderdelen, waarvan één de toegankelijkheid betreft: 'Standaarden: maakt de website gebruik van de huidige standaarden van bijvoorbeeld W3C of drempelvrij'. Op te merken valt dat het onderdeel toegankelijkheid maar een erg klein aspect in deze monitor is. Dit blijkt uit: • De beschrijving: 'W3C of drempelvrij'. Er wordt niet beschreven welke W3C-standaarden en het kan dus een andere W3C-standaard zijn in plaats van de eisen van het Waarmerk drempelvrij.nl. • Toegankelijkheidsrichtlijnen zijn maar voor een klein gedeelte automatisch te meten. En als ze automatisch gemeten zijn moeten ze vaak nog door een mens nader bekeken of geduid worden. • De scores van de hoger onderwijsinstellingen bovenaan de lijst op het onderdeel techniek. Onderwijs-instellingen die op die lijst hoog scoren op het onderdeel techniek hebben soms erg ontoegankelijke websites. Dat klopt niet met de beschrijving. Noot bij deze benchmark is dan ook, dat deze tekort doet aan het belang van toegankelijkheid voor iedereen, inclusief mensen met een functiebeperking.

1.4 Doelstelling

Met dit onderzoek hoopt Stichting Accessibility een beeld te geven van de toegankelijkheid van de websites, applicaties en digitale studie-informatiesystemen van de hogeronderwijsinstellingen en een vergelijking te geven met de situatie van 2006. Daarnaast worden aanbevelingen gedaan voor beleidsmakers, docenten, begeleiders, studenten en ontwikkelaars van websites en digitale studie- informatiesystemen. In deze rapportage zal getracht worden een beeld te scheppen van de huidige staat van toegankelijkheid van digitale informatievoorzieningen binnen het hoger onderwijs en van de belangrijkste problemen die kunnen voorkomen op de websites, in de applicaties en in de studie-informatiesystemen. Met deze rapportage hopen wij bewustwording te creëren van het belang van toegankelijkheid van digitale middelen voor studenten met een functiebeperking. Daarnaast is er de hoop dat de onderwijsinstellingen de resultaten en aanbevelingen zullen gebruiken om, wanneer nodig, de toegankelijkheid van hun websites en studie-informatiesystemen te verbeteren en zo een stap te doen richting een beter toegankelijk hoger onderwijs voor iedereen, inclusief studenten met een functiebeperking.

Hoofdstuk 2 Onderzoeksopzet

In dit onderzoek is de toegankelijkheid van alle websites en de meest voorkomende studie-informatiesystemen en beschikbare mobiele applicaties van de onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs in Nederland getoetst.

2.1 Websites

De website van een hoger onderwijsinstelling is tegenwoordig één van de belangrijkste bronnen van informatie voor (aankomende) studenten, hun ouders en decanen. Een moderne website is een uithangbord van een onderwijsinstelling; hier presenteren en profileren zij zich.

2.2 Studie-informatiesystemen

Onder studie-informatiesystemen verstaan we elektronische leeromgevingen (ELO of DLWO (voetnoot 7 digitale leer werkomgeving)), studie-registratiesystemen en student-informatiesystemen. Kort samengevat zijn dit alle online systemen waar studenten en docenten informatie kunnen vinden over vakken, roosters, resultaten en studievoortgang.

2.3 Mobiele applicaties

Hogescholen en universiteiten zijn begonnen met het ontwikkelen van applicaties of 'apps' voor mobiele telefoons. Apps zijn kleine programma's voor mobiele telefoons zoals bijvoorbeeld de iPhone. Deze nieuwe generatie telefoons, ook wel smartphones genoemd, beschikken over een internetverbinding en gebruiken steeds vaker apps als vervanging van websites. Volgens een onderzoek van de Technische Universiteit Delft gebruikt meer dan 60 procent van de studenten een smartphone (voetnoot 8 'TU Delft Mobile Survey', Willem van Valkenburg, www.e-learn.nl/2010/01/06/resultaten-tu-delft-mobile-survey). De meerderheid hiervan gebruikt een iPhone. Voor de iPhone zijn erg veel applicaties te verkrijgen, net als voor smartphones op basis van het door Google ontwikkelde besturingssysteem 'Android'. In het geval van de hoger onderwijsinstellingen zijn de apps programma's van een specifieke onderwijsinstelling, waarmee bijvoorbeeld plattegronden, nieuws, informatie over evenementen, video's, etcetera geraadpleegd kunnen worden. Op dit moment dienen de app's met name als aanvulling op de overige digitale communicatiemiddelen. Het gebruiken van smartphones lijkt misschien op het eerste gezicht erg lastig voor iemand die bijvoorbeeld blind is, maar er zijn diverse opties om de toegankelijkheid te vergroten. mobiel internet en apps kunnen - net als websites - goed bruikbaar zijn voor mensen met een functiebeperking. Een voorwaarde hierbij is wel dat er bij het ontwikkelen van de app ook rekening gehouden wordt met toegankelijkheid. De schrijvers verwachten de komende jaren een explosieve groei van deze mobiele applicaties bij universiteiten en hogescholen.

2.4 Onderzoeksvragen

Middels een indicatieve (handmatige) scan is van 59 internetsites en 5 verschillende studie-informatiesystemen onderzocht hoe toegankelijk ze zijn voor iedereen, inclusief mensen met een functiebeperking. Met dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de volgende

vragen: • Hoe toegankelijk zijn de websites en online studie-informatiesystemen van de 59 bekostigde onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs, met daarop informatie voor (toekomstige) studenten?

Hoe verschilt de toegankelijkheid van de internetsites en online studie-informatie systemen van onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs in 2010 van de toegankelijkheid van de internetsites en studieinformatiesystemen van (dezelfde) onderwijsinstellingen in 2006? • Zijn de mobiele applicaties van hoger onderwijsinstellingen die nu op de markt zijn toegankelijk voor mensen met een functiebeperking?

2.5 Instellingen

De selectie van instellingen voor dit onderzoek is gebaseerd op het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) van januari 2010, welke bestaat uit alle erkende onderwijsinstellingen. Het CROHO is ondergebracht bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Hieruit zijn alle door de overheid erkende en bekostigde onderwijsinstellingen geselecteerd. Zie bijlage III voor een compleet overzicht. Daarnaast zijn hier drie door de overheid erkende maar niet bekostigde hogescholen aan toegevoegd, namelijk LOI Hoger Onderwijs, NTI Hogescholen en BSN Nederland. Aan deze selectie zijn ook drie universiteiten toegevoegd die door de overheid erkend zijn maar niet bekostigd worden, namelijk de Universiteit voor Humanistiek, de TU Kampen en de Protestantse Theologische Universiteit.

2.6 Richtlijnen voor toegankelijkheid

Om er voor te zorgen dat mensen met een functiebeperking, al dan niet met hulpmiddelen, een pagina op internet goed kunnen gebruiken, zijn er internationale richtlijnen opgesteld. Deze richtlijnen worden internationaal erkend en zijn mede opgesteld met overheden, belangenorganisaties en het bedrijfsleven. Wanneer webdesigners, ontwikkelaars van studie-informatiesystemen en de ontwikkelaars van hulpapparatuur zich aan de richtlijnen houden, kan de verwerking van informatie door hulpapparatuur zo precies mogelijk gebeuren. De richtlijnen vormen overigens geen beperking voor de creativiteit, de dynamiek of de interactie van een website. Het zijn kwaliteitscriteria die in veel gevallen de kosten voor beheer en onderhoud kunnen verlagen. De mate waarin aan deze richtlijnen wordt voldaan wordt de technische toegankelijkheid van een website genoemd. De toegankelijkheidsrichtlijnen bestaan niet alleen voor mensen met een functiebeperking, ze optimaliseren de ook de toegankelijkheid voor gebruikers zonder functiebeperking die gebruik maken van oudere browsers, bepaalde software of die plug-ins niet hebben geïnstalleerd, gebruikmaken van lage resoluties of websites en diensten benaderen via mobiele platforms (zoals smartphones, iPad, etc.).

2.7 Waarmerk drempelvrij.nl

Het World Wide Web Consortium (voetnoot 9 www.w3.org) heeft een checklist met 65 ijkpunten voor toegankelijkheid opgesteld, de zogenaamde "Web Content Accessibility Guidelines". Aan de hand van deze ijkpunten kan de toegankelijkheid van websites worden vastgesteld. De eerste 16 ijkpunten zijn in Nederland beter bekend als de minimale toegankelijkheidsrichtlijnen van het Waarmerk drempelvrij.nl. Deze 16 ijkpunten vormen de basis van de Waarmerkregeling en maken ook deel uit van de Webrichtlijnen van de Nederlandse overheid. Het Waarmerk drempelvrij.nl is het kwaliteitsmerk waarmee toegankelijke websites in Nederland worden aangeduid. Het Waarmerk is opgezet om op

een onafhankelijke manier de toegankelijkheid van websites te waarborgen. Websites die het waarmerk mogen voeren zijn beter toegankelijk voormensen met een functiebeperking en senioren. Deze websites zijn te bezoeken ongeacht browser, besturingssysteem of apparaat. Wanneer een website voldoet aan de 16 ijkpunten van de Stichting Waarmerk drempelvrij.nl mag deze site het waarmerk (een groen logo) dragen. Dit waarmerk toont aan dat de website voldoet aan de eisen voor minimale toegankelijk en hierop getoetst is. Wanneer een site aan minstens twaalf van de zestien eisen voor minimale toegankelijkheid voldoet mag deze site een waarmerk voor aspirantcertificaathouders dragen (een oranje logo (voetnoot 10 Het oranje logo zal in 2011 verdwijnen)). In bijlage II staan de ijkpunten beschreven. Om een waarmerk te verkrijgen moet een website zich laten keuren door een gecertificeerde inspectie-instelling. Het Waarmerk drempelvrij.nl is opgezet om op een onafhankelijke manier de toegankelijkheid van websites te waarborgen. Websites die het waarmerk mogen voeren zijn ook beter toegankelijk voor senioren en mensen met een beperking.

2.8 Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek is gekeken naar de zestien ijkpunten van de Waarmerkregeling, de zogenaamde minimale toegankelijkheidseisen. Daarnaast is in de indicatieve (handmatige) scan gekeken naar elf extra ijkpunten waarmee belangrijke overige toegankelijkheidsaspecten kunnen worden getoetst. Deze elf extra punten worden getoetst omdat deze punten voor bepaalde gebruikersgroepen veel voordelen opleveren. Indien niet wordt voldaan aan een ijkpunt wordt deze genoteerd als 'Nee', eventueel voorzien van toelichting. Voldoet men wel aan een bepaald ijkpunt, dan werd dit met 'Ja' genoteerd. Wanneer een bepaald punt niet in de steekproef voorkwam of niet van toepassing bleek te zijn, werd dit punt genoteerd als zijnde 'Niet van toepassing'. Een volledig toegankelijkheidsonderzoek is uitgebreider dan de quickscan en neemt meestal minimaal een dag in beslag. Wanneer het onderzoek bij een website of een systeem weinig knelpunten heeft blootgelegd, dient dit dus slechts als een indicatie gezien te worden. Wanneer bij een ijkpunt 'nee' genoteerd staat, betekent dit dat er op de website een probleem is aangetroffen aangaande dit ijkpunt. De website voldoet dan niet aan dit ijkpunt. Mocht het zo zijn dat een ijkpunt als 'ja' of als 'niet van toepassing' wordt genoteerd, dan betekent dit niet automatisch dat de hele website aan dit ijkpunt voldoet. Daarnaast wordt de toegankelijkheid van de websites van onderwijsinstellingen in 2010 wordt vergeleken met de toegankelijkheid in 2006. Hiervoor wordt data gebruikt die in 2006 verzameld is ten behoeve van het onderzoek naar de toegankelijkheid van internetsites en studie-informatiesystemen in het hoger onderwijs, uitgegeven onder de titel 'Meer Weten? Klik Hier!' (voetnoot 11 'Meer Weten? Klik Hier!' Andrea Dekker)

2.9 Websites

Er is een selectie van pagina's van een website gekozen en vervolgens door een toegankelijkheidsexpert beoordeeld. Deze zogenaamde quickscans van de websites zijn gedaan in januari 2010. Onder de website van een onderwijsinstelling worden alleen de pagina's beschouwd die vallen onder het domein van de algemene website van de onderwijsinstelling. Aanvullend aan het handmatige onderzoek zijn alle websites van de steekproef ook met de online Webrichtlijnen Quickscan gemeten (voetnoot 12 Webrichtlijnen Quickscan www.webrichtlijnen.nl/toetsen). Met die scan worden alle (gedeeltelijk) automatisch toetsbare ijkpunten van de richtlijnen gecontroleerd.

2.10 Studie-informatiesystemen

De selectie van studie-informatiesystemen die getoetst zijn, is gebaseerd op systemen die op onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs het meest gebruikt worden of waarvan ontwikkelaars toezeggingen tot verbeterde toegankelijk hebben gedaan in het verslag van de nulmeting uit 2006 (voetnoot 13 'Meer Weten? Klik hier!', Andrea Dekker www.accessibility.nl/algemeen/projecten/hbowomonitor). Dit heeft geleid tot een selectie van vijf verschillende studie-informatiesystemen: Black-board, Osiris, Sin Online, N@tschool en progress-WWW. 82% van de hogeronderwijsinstellingen gebruikt tenminste een van deze studie-informatiesystemen. De toegankelijkheid van de studie-informatiesystemen zijn beoordeeld door middel van een indicatieve (handmatige) scan, uitgevoerd door een toegankelijkheidsexpert in de zomer van 2010. Wanneer dezelfde systemen bij meerdere verschillende onderwijsinstellingen voorkwamen is bij elke onderwijsinstelling een aparte indicatieve scan gedaan. Er werd gedurende een vastgestelde tijd gekeken in welke mate het informatiesysteem voldoet aan de zestien minimale toegankelijkheidsijkpunten van de Waarmederegeling en de elf overige toegankelijkheids ijkpunten. Binnen de beschikbare tijd werd getracht een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de verschillende mogelijkheden binnen het informatiesysteem. Wanneer er meerdere onderwijsinstellingen hetzelfde studie-informatiesysteem gebruiken is het uiteindelijke resultaat een samenvatting van alle behaalde resultaten. De digitale studie-informatiesystemen van alle onderwijsinstellingen zijn niet openbaar, waardoor de indicatieve scans alleen met authenticatie konden worden uitgevoerd.

2.11 Mobiele applicaties

De applicaties die zijn getoetst zijn alle applicaties die voor de iPhone of Android-gebaseerde smartphones te vinden zijn in september 2010. In bijlage IV staan de getoetste applicaties beschreven. De applicaties voor mobiele telefoons zijn getoetst door een toegankelijkheidsexpert, waarbij er gelet is op kleurgebruik, spraakondersteuning, taalgebruik, gebruiksvriendelijkheid en haptische feedback. Voor elk van deze aspecten is een cijfer uitgedeeld. De markt voor mobiele applicaties ontwikkeld zich stormachtig en dit maakt het moeilijk een compleet overzicht te geven. De resultaten van het testen van de beschikbare apps zijn toch meegenomen in dit rapport omdat juist bij het nieuw laten ontwikkelen van applicaties door hoger onderwijs-instellingen al rekening gehouden dient te worden met de toegankelijkheid.

2.12 Verantwoording

Een van de onderzoeksvragen betreft een vergelijking tussen de toegankelijkheid van de websites en studieinformatiesystemen van onderwijsinstellingen nu en in 2006. Hiervoor wordt data gebruikt die in 2006 verzameld is ten behoeve van het onderzoek naar de toegankelijkheid van internetsites en studie-informatiesystemen in het hoger onderwijs, uitgegeven onder de titel 'Meer Weten? Klik Hier!'. Sinds het onderzoek van 2006 zijn er een aantal wijzigingen in het totale aanbod van onderwijsinstellingen. • Christelijke Hogeschool Nederland en Hogeschool Drenthe vormen nu samen Stenden Hogeschool. • Hogeschool Van Hall Instituut en Hogeschool Larenstein zijn gefuseerd tot Hogeschool Van Hall Larenstein. • Hogeschool De Horst is sinds de aanvang van het studiejaar 2006/2007 onderdeel van de Hogeschool van Utrecht. • Hogeschool voor Economische Studies Amsterdam is onderdeel geworden van de Hogeschool van Amsterdam. • De Johan Cruijff University maakt deel uit van Fontys Hogescholen en de Hogeschool van Amsterdam. Deze onderwijsinstellingen hadden in 2006 wel een eigen website, maar nu niet meer. Om een

goede vergelijking te maken zijn uitspraken over het al dan niet bestaande verschil tussen uitkomsten in 2006 en nu beperkt tot de scholen die zowel in 2006 als in 2010 zijn onderzocht. Uitspraken over de totale populatie vallen hier vanzelfsprekend niet onder. Per studie-informatiesysteem is er maar één resultaat, ook als zij op meerdere onderwijsinstellingen gebruikt wordt. 82 procent van de onderwijsinstellingen gebruikt op zijn minst één van deze systemen. Vier van deze vijf systemen zijn in de nulmeting van 2006 ook getoetst. Door de ontwikkelaars van drie van deze vier studieinformatiesystemen is in 2006 een verbetering op een aantal van de minimale toegankelijkheidsijkpunten toegezegd.

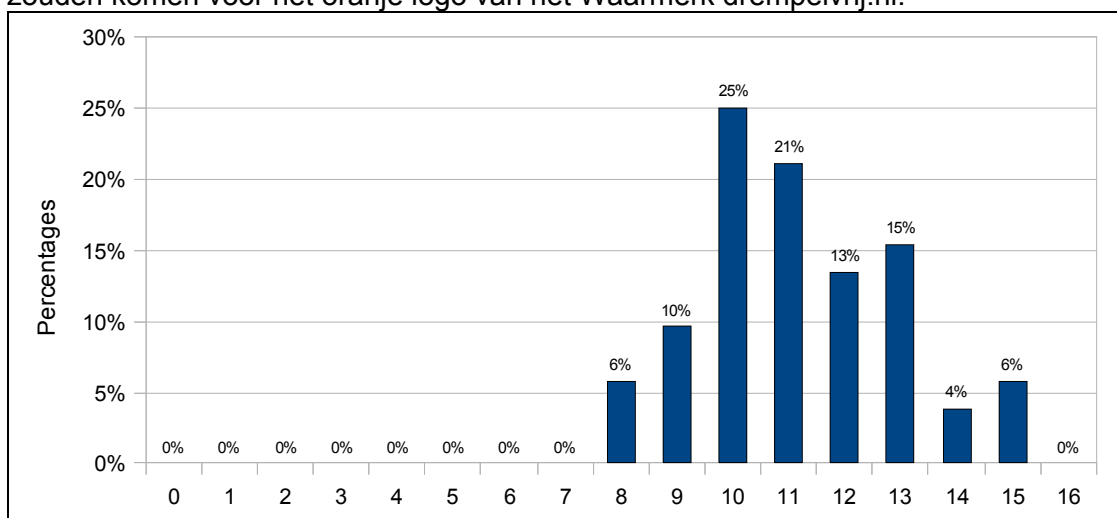
Een volledig toegankelijkheidsonderzoek is uitgebreider dan de quickscan en neemt meestal enkele dagen in beslag. Wanneer het onderzoek van een website of een systeem weinig knelpunten heeft blootgelegd, dient dat in dit rapport dus slechts als een indicatie gezien te worden. Wanneer bij een ijkpunt 'nee' genoteerd staat, betekent dit dat er op de website een probleem is aangetroffen aangaande dit ijkpunt. De website voldoet dan niet aan dit ijkpunt. Mocht het zo zijn dat een ijkpunt als 'ja' of als 'niet van toepassing' wordt genoteerd, dan betekent dit niet automatisch dat de hele website aan dit ijkpunt voldoet.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksresultaten websites

Door middel van een indicatieve scan is gekeken in welke mate de websites voldoen aan de zestien minimale toegankelijkheidsijkpunten van de WCAG 1.0 en aan elf aanvullende ijkpunten voor de toegankelijkheid. Aanvullend aan de handmatige scans zijn alle websites van de steekproef ook door de online Webrichtlijnen Quickscan gemeten.

3.1 IJkpunten Waarmerk drempelvrij.nl

Van de onderzochte internetsites van 59 Nederlandse hoger onderwijsinstellingen voldeed geen enkele website aan alle 16 ijkpunten van het Waarmerk drempelvrij.nl. Geen enkele website zou dus in aanmerking komen voor het waarmerk (groene logo). Het aantal toegankelijkheidsijkpunten waaraan wordt voldaan verschilt van acht tot vijftien ijkpunten. 34% van de websites voldoet aan minstens 12 ijkpunten, waardoor deze in aanmerking zouden komen voor het oranje logo van het Waarmerk drempelvrij.nl.

Figuur 1: Grafiek met het percentage publieke websites en het aantal ijkpunten waaraan zij voldoen. Zie verdere uitleg op deze pagina

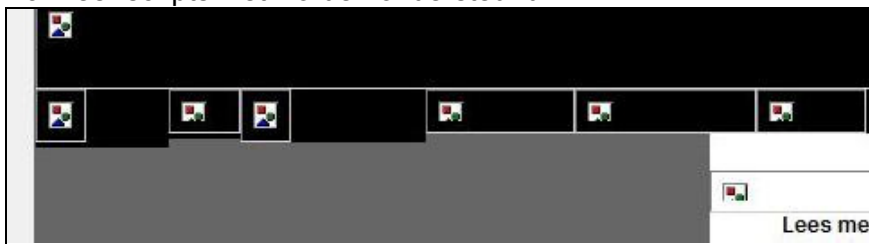
Eén ijkpunt wordt op elke webpagina gehaald. Het taalgebruik op alle websites was conform het niveau van studenten die in staat zijn om een studie aan het hoger onderwijs te volgen. De drie meest voorkomende toegankelijkheidsijkpunten waaraan niet werd voldaan:

88% - Lever een tekstequivalent voor elk niettekstueel element

Op 12% van de onderzochte websites waren alle niettekstuele elementen, zoals afbeeldingen, voorzien van een tekstalternatief. De overige 88% voldeed niet aan dit ijkpunt. Dit varieerde van ontbrekende tekstequivalenten voor belangrijke afbeeldingen zoals menuknoppen en koppen van teksten tot het ontbreken van 'lege' tekstalternatieven voor decoratieve afbeeldingen. Blinden, slechtzienden en mensen met leesproblemen of cognitieve beperkingen kunnen met behulp van spraaksynthese toegang krijgen tot alle informatie op een webpagina, wanneer niet-tekstuele elementen zijn voorzien van een tekstequivalent. Doven, slechthorenden of mensen die moeite hebben om auditieve informatie te begrijpen kunnen de tekstuele weergave van de audio lezen, of laten omzetten door hulpapparatuur naar gebarentaal. Blinden of doofblinden kunnen de tekstequivalenten laten uitvoeren naar braille.

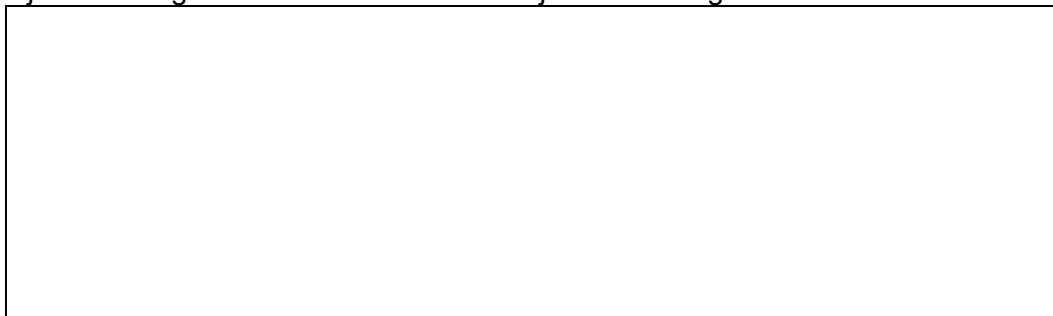
88% - Zorg ervoor dat pagina's bruikbaar zijn als scripts, applets of andere programma-objecten uitstaan of niet worden ondersteund.

Op alle onderzochte websites werden scripts aangetroffen. Scripts zijn geen probleem voor hulpmiddelen en verouderde browsers, behalve als de website niet meer volledig werkt wanneer scripts niet worden ondersteund.

Figuur 2: Logo en menustructuur van een onderzochte onderwijsinstelling in een weergave zonder afbeeldingen. Er staat bij geen van de afbeeldingen een tekstuele beschrijving. Deze onderwijsinstelling voldoet dus niet aan WCAG1.1.

88% van de websites was niet meer volledig bruikbaar wanneer deze scripts niet uitgevoerd konden worden. Deze problemen varieerden van menu's die volledig onbruikbaar werden tot kleinere functionaliteiten die niet meer beschikbaar waren. De overige websites maakten ook gebruik van scripts, maar waren nog wél bruikbaar wanneer deze scripts niet konden worden uitgevoerd. Sommige mensen kunnen de plug-ins die nodig zijn om scripts en applets te kunnen uitvoeren niet downloaden of gebruiken browsers of hulpapparatuur die dergelijke toepassingen niet ondersteunen. De 'tablet'-computers van Apple ondersteunen bijvoorbeeld geen Flash-animaties. Zie bijvoorbeeld Figuur 3:

Figuur 3: Site van één van de onderzochte onderwijsinstellingen, zonder Javascriptondersteuning (er is niets te zien op deze site zonder Javascript-ondersteuning).

72% - Voor iedere tijdgerelateerde multimediapresentatie, bijvoorbeeld een (animatie)film, kan je equivalente alternatieven synchroniseren met de presentatie (bijvoorbeeld ondertitels of auditieve beschrijvingen van het beeldspoor)

Multimediapresentaties zoals bijvoorbeeld promotiefilms en weblectures, kunnen makkelijk toegankelijker gemaakt worden door het toevoegen van ondertiteling of een auditieve beschrijving van het beeldspoor. Films (met of zonder ondertiteling) zijn slecht toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. Geluidssporen in films zijn slecht toegankelijk voor mensen met een auditieve beperking. Door de auditieve informatie te laten overeenkomen met de visuele en tekstuele informatie is de informatie voor iedereen toegankelijker. Mensen gebruiken in lawaaierige omgevingen of met systemen waarbij het geluid uitgeschakeld of niet beschikbaar is vaak ondertitels. Auditieve omschrijvingen leveren ook visuele informatie aan mensen die tijdelijk niet naar het beeldspoor kijken, bijvoorbeeld als mensen naar apparatuur moeten kijken tijdens een instructievideo. Ondertitels kunnen ook gebruikt worden om multimediapresentaties te indexeren of om er in te zoeken (door bijvoorbeeld zoekmachines).

3.2 Extra ijkpunten

Tijdens de indicatieve scans zijn niet alleen de toegankelijkheidsijkpunten van het Waarmerk drempelvrij.nl getest. Naast deze ijkpunten is ook nog een selectie van ijkpunten getest die grote invloed op de toegankelijkheid van een webpagina kunnen hebben. Met betrekking tot deze overige ijkpunten kwamen de volgende drie problemen het meest voor:

(100%) Validatie: Bestaat de broncode uit geldige HTML of XHTML?

Geen van de onderzochte websites bestaat volledig uit valide HTML. Een aantal websites bevatte wel een aantal pagina's die uit geldige HTML bestonden, maar ook veel pagina's die niet valide waren. Valide code geeft meer zekerheid dat webpagina's lees- en bruikbaar zijn op verschillende platformen, met verschillende browsers en met verschillende hulpparaatuur.

(88%) Is er een link aanwezig met behulp waarvan repeterende links kunnen worden overgeslagen?

88% bood geen link om repeterende links over te slaan. Gebruikers met visuele of motorische beperkingen kunnen niet altijd gebruik maken van een muis. Zij springen van element naar element. Bij de aanwezigheid van een link om repeterende links over te slaan kunnen zij veel tijd besparen. Dit voorkomt bijvoorbeeld dat de gebruiker op elke pagina het complete menu moet doornemen voor hij bij de inhoud is.

(85%) Geven combinaties van voorgrond- en achtergrondkleuren voldoende contrast, als ze gezien worden door iemand met kleurenblindheid of als ze op een monochroom beeldscherm zijn te zien?

Het verschil in contrast tussen twee kleuren bepaalt voor iedereen of zij het onderscheid kunnen maken tussen de ene en de andere kleur. Dit zorgt ervoor dat we zwarte letters op wit papier goed kunnen lezen en rode letters op roze papier slecht. Het verschil in kleurcontrast zal voor iemand met kleurenblindheid groter moeten zijn om een verschil in kleuren te zien. Voor mensen met een monochroom beeldscherm of een zwart-wit beeldscherm is het verschil in contrast bepalend of zij het onderscheid tussen twee kleuren (voor hen grijsinten) kunnen maken, maar ook in situaties waar minder licht is, bijvoorbeeld

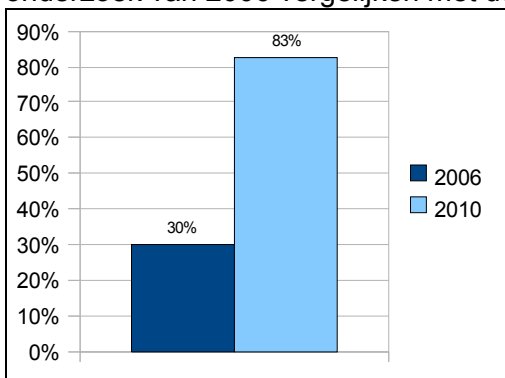
op een laptop of bij gebruik van een beamer, is een hogere contrastwaarde nodig om goed onderscheid te maken tussen twee kleuren. Zie Figuur 4.

Figuur 4: Pagina waarop niet voldoende contrast is tussen voor en achtergrond.

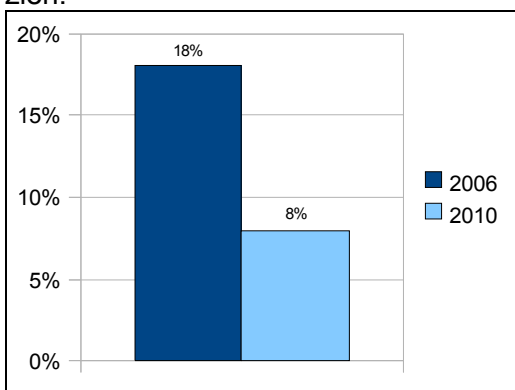
3.3 Vergelijking met 2006

In 2006 is door Stichting Accessibility onderzoek gedaan naar de digitale toegankelijkheid van het hoger onderwijs. In deze rapportage onderzoekt Stichting Accessibility of er sinds het vorige onderzoek verbetering is van digitale toegankelijkheid van de websites van hogeronderwijsinstellingen. Sinds 2006 zijn er een aantal technieken snel ingeburgerd op internet. Door nieuwe technische mogelijkheden en toename van bandbreedte worden internetsites complexer. Het gebruik van bijvoorbeeld filmpjes (al dan niet van YouTube) op websites is tegenwoordig gemeengoed geworden, terwijl dat een aantal jaar geleden amper voorkwam. Andere, verouderde, technieken zijn uit de gratie geraakt en zien we minder terug. Dit soort ontwikkelingen kunnen we ook terugzien als we de resultaten van het onderzoek van 2006 vergelijken met de resultaten van nu.

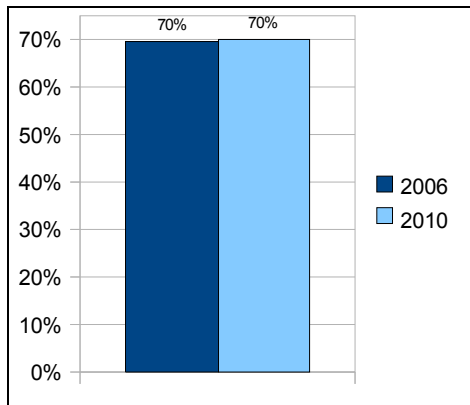
Figuur 5: Percentage sites waarop multimedia aanwezig was.

Figuur 5 laat de toename van het aantal sites waarop we multimedia tegenkomen in 2010 zien.

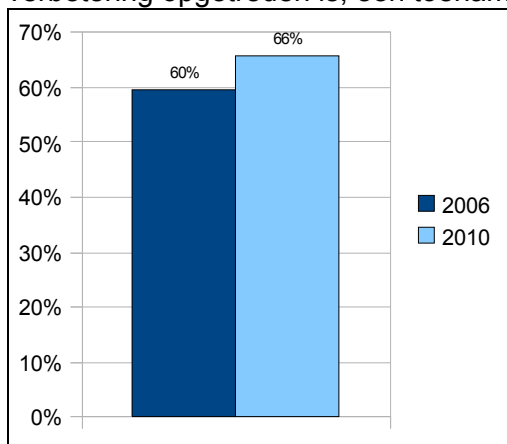
Figuur 6: Percentage sites waarop complexe data-tabellen aanwezig waren.

Figuur 6 illustreert dat we in 2010 nog maar weinig complexe data-tabellen op websites terugzien, in vergelijking met 2006 zeker de helft minder.

Figuur 7: Het gemiddelde percentage minimale toegankelijkheidsijkpunten van het W3C waar geen knelpunten zijn gevonden.

Wanneer we kijken naar het aantal toegankelijkheidsijkpunten van het Waarmerk Drempelvrij.nl waaraan voldaan is (Figuur 7), zien we dat de websites in 2006 even toegankelijk waren als dat ze nu zijn. Er is dus geen verbetering ten opzichte van 2006. Naast de toegankelijkheidsijkpunten van het Waarmerk Drempelvrij.nl zijn er ook nog elf ijkpunten getest die Stichting Accessibility belangrijk vindt. Als we de resultaten van de twee groepen ijkpunten bij elkaar optellen zien we dat er ten opzichte van 2006 een lichte verbetering opgetreden is, een toename van 6% (Figuur 8).

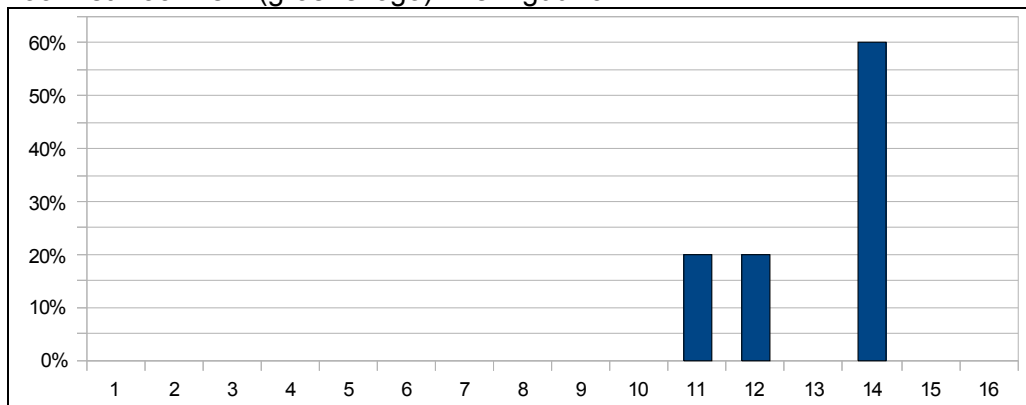
Figuur 8: Het gemiddelde percentage ijkpunten waarbij geen knelpunt is gevonden. Zie toelichting hierboven

Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten studie-informatiesystemen

De studie-informatiesystemen zijn door middel van een indicatieve scan beoordeeld. Als dezelfde systemen bij verschillende onderwijsinstelling voorkomen is bij elke onderwijsinstelling een aparte indicatieve scan gedaan. Er is gekeken in welke mate het informatiesysteem voldoet aan de zestien minimale toegankelijkheidsijkpunten en aan de elf overige toegankelijkheidsijkpunten.

4.1 Ijkpunten Waarmerk drempelvrij.nl

Van de vijf onderzochte studie-informatiesystemen van Nederlandse hoger onderwijsinstellingen voldoet geen enkel informatiesysteem aan alle ijkpunten van het Waarmerk drempelvrij.nl. Geen enkel studie-informatiesysteem zou in aanmerking komen voor het waarmerk (groene logo). Zie Figuur 9:

Figuur 9: Grafiek met het percentage studieinformatiesystemen en het aantal ijkpunten waaraan zij voldoen.

Het aantal toegankelijkheidsijkpunten waaraan wordt voldaan verschilt van elf tot veertien ijkpunten. 80% van de studie-informatiesystemen voldoet aan minstens 12 ijkpunten, waardoor deze in aanmerking zouden komen voor het oranje logo van het Waarmerk drempelvrij.nl.

Eén van de toegankelijkheidsijkpunten wordt in elk studie-informatiesysteem gehaald. Het taalgebruik binnen alle studie-informatiesystemen was conform met het niveau van studenten die in staat zijn om een studie aan het hoger onderwijs te volgen. De twee meest voorkomende minimale toegankelijkheids ijkpunten waaraan niet wordt voldaan, zijn net als bij de websites de ijkpunten:

(80%) - "Zorg ervoor dat pagina's bruikbaar zijn als scripts, applets of andere programma-objecten niet worden ondersteund"

Zie eerder besproken in Hoofdstuk 3.

(60%) - "Geef duidelijke veranderingen aan in de natuurlijke taal van de documenttekst en van alle tekst-equivalenten"

Als veranderingen in de natuurlijke taal van een document worden aangegeven, kan voorleessoftware op een juiste manier uitspreken. Een Engels woord in een Nederlandse tekst wordt dan in het Engels uitgesproken, om verwarring te voorkomen.

4.2 Extra ijkpunten

Tijdens de indicatieve scans zijn niet alleen de toegankelijkheidsijkpunten van het Waarmerk Drempelvrij.nl getest. Naast deze ijkpunten is ook nog een selectie van ijkpunten getest die buiten de minimale eisen vallen, maar grote invloed op de toegankelijkheid van een webpagina kunnen hebben. Met betrekking tot deze overige ijkpunten kwamen de volgende drie problemen het meest voor:

Validatie: Bestaat de broncode uit geldige HTML of XHTML?

Geen van de onderzochte studie-informatiesystemen bestaat volledig uit valide HTML of XHTML. Valide code geeft meer zekerheid dat webpagina's lees- en bruikbaar zijn op verschillende platformen, met verschillende browsers en met verschillende hulpapparatuur.

Laat geen pop-ups of andere vensters verschijnen en laat het actuele venster niet veranderen zonder de gebruiker daarover te informeren.

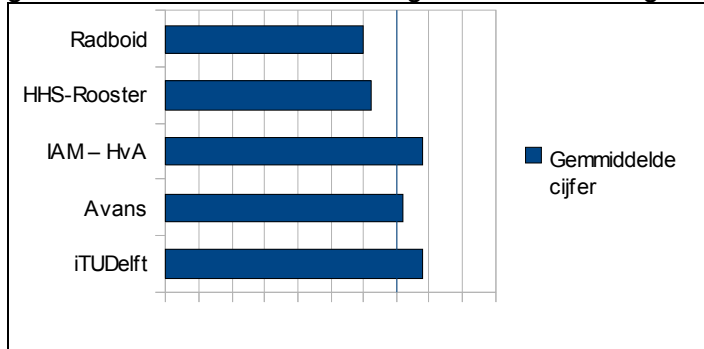
Een onaangekondigd pop-up venster kan zeer desorienterend werken. Het kan voorkomen dat door een pop-up venster een gebruiker niet meer precies weet waar hij zich op een pagina bevindt en hierdoor in de war raakt. Vooral voor mensen met een visuele functiebeperking kan dit erg vervelend zijn, omdat in deze pop-up vensters de 'back'-knop niet werkt en vaak de navigatie totaal ontbreekt.

Zorg ervoor dat combinaties van voorgrond- en achtergrondkleuren voldoende contrast geven.

Een sterk contrast zorgt ervoor dat mensen met een visuele beperking makkelijker tekst kunnen lezen en informatie die met kleur wordt gecommuniceerd beter tot zich kunnen nemen. Contrasterende voorgrond- en achtergrondkleuren zorgen er bijvoorbeeld voor dat mensen met en zonder kleuren blindheid beter verschillen tussen kleuren kunnen waarnemen. Een ander voordeel is meer duidelijkheid bij een uitgeprint stuk, betere leesbaarheid wanneer de website met een beamer wordt weergegeven of wanneer er sprake is van invallend licht.

Hoofdstuk 5 Resultaten mobiele applicaties

De mate van toegankelijkheid bij applicaties voor mobiele telefoons is in sterke mate afhankelijk van het besturingssysteem waarvoor de applicatie (app) gemaakt is. Apps voor de iPhone zijn redelijk tot goed toegankelijk, terwijl applicaties voor Androidgebaseerde smartphones minder hoog scoren. De applicaties zijn beoordeeld op vijf onderdelen, het gemiddelde van die beoordelingen is te zien in Figuur 10.

Figuur 10: De gemiddelde scores van de applicaties voor mobiele telefoons. Zie toelichting hieronder.

De applicaties scoren gemiddeld het hoogst op gebruiksvriendelijkheid en het minst op taalgebruik. Veel applicaties zijn geschreven in het Nederlands, maar gebruiken op sommige plekken Engelse woorden, wat verwarring kan oproepen. De gebruikte taal is niet altijd gedefinieerd als Nederlands, waardoor Nederlandse woorden in het Engels worden voorgelezen door voorleessoftware.

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat er sinds 2006 weinig veranderd is aan de toegankelijkheid van de websites en studieinformatiesystemen van het Nederlandse hoger onderwijs. Er zijn zelfs meer punten waarop verbetering gewenst is om de toegankelijkheid te vergroten. Er is sinds 2006 veel nieuwe informatie op de websites verschenen. Als de onderwijsinstellingen al deze nieuwe informatie op een toegankelijke manier aan hun website hadden toegevoegd, waren veel knelpunten nu niet voorgekomen en was de algehele bouwkwaliiteit beter, duurzamer en zeer waarschijnlijk goedkoper geweest. Al vanaf het moment van de studie-oriëntatie en -keuze krijgt de student te maken met de websites van onderwijsinstellingen, met daarop de informatie die bij de studiekeuze van belang is. Wanneer een studie is gekozen, blijkt vaak dat die afhankelijkheid van online informatie zich voortzet, bijvoorbeeld in de studieinformatiesystemen of applicaties.

6.1 Conclusies

Hoe toegankelijk zijn de websites en online studie-informatiesystemen van de 59 bekostigde onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs, met daarop informatie voor (toekomstige) studenten?

Geen van de onderzochte websites of studie-informatiesystemen van de onderzochte onderwijsinstellingen bleek toegankelijk volgens de minimale toegankelijkheidseisen van het Waarnemingspunt drempelvrij.nl. Ook voldoet geen van de websites aan de aanvullende toegankelijkheidsijkpunten die door de doelgroep als belangrijk worden ervaren. Hierdoor kan er een kloof ontstaan tussen studenten met en zonder functiebeperking, omdat de eerste groep de websites en systemen niet goed kan gebruiken en de informatie die hierop wordt aangeboden dus niet zelfstandig kan raadplegen. Het zorgt echter ook voor onnodige extra kosten in de opvang en reparatie van de informatie en dienstverlening. Met beperkte tijd en moeite zou eenvoudig aan de meeste ijkpunten kunnen worden voldaan.

Hoe verschilt de toegankelijkheid van de websites en studie-informatiesystemen van onderwijsinstellingen in het hoger onderwijs in 2010 van de toegankelijkheid van de websites en studie-informatiesystemen van dezelfde onderwijsinstellingen in 2006?

De score van de websites van onderwijsinstellingen is gelijk gebleven in vergelijking met 2006. Wel is er een lichte verbetering ten aanzien van de aanvullende ijkpunten die we hebben gemeten (6 procent verbetering). De totale toegankelijkheid is daarmee in 2010 licht gestegen, maar het aantal minimale toegankelijkheidsijkpunten waar geen knelpunten gevonden zijn, is gelijk gebleven. Ten aanzien van de studie-informatiesystemen is er geen verbetering waar te nemen. Net als in 2006 voldoet geen enkel studie-informatiesysteem aan alle minimale toegankelijkheidseisen. Wat opvalt is dat het gebruik van multimedia op websites fors is toegenomen en dat het gebruik van complexe datatabellen is afgenomen. Multimediapresentaties zoals bijvoorbeeld promotiefilms en weblectures, kunnen makkelijk toegankelijker gemaakt worden als daar al vanaf het begin rekening mee wordt gehouden.

In hoeverre zijn ontwikkelaars van studie-informatiesystemen hun toezeggingen uit 2006 met betrekking tot de toegankelijkheid van de door hen ontwikkelde systemen nagekomen?

Na de nulmeting in 2006 zijn door verschillende ontwikkelaars toezeggingen gedaan om de toegankelijkheid te verbeteren, maar minder dan de helft van deze concrete toezeggingen is daadwerkelijk uitgevoerd.

Zijn de mobiele applicaties van hoger onderwijsinstellingen die nu op de markt zijn toegankelijk voor mensen met een functiebeperking?

Een snelle eerste inventarisatie van de verschillende mobiele applicaties leert ons dat bij het ontwikkelen van deze applicaties toegankelijkheid niet gelijk als basisvoorwaarde wordt meegenomen. De applicaties die voor de iPhone ontwikkeld zijn, scoren beter dan de applicaties die voor Android ontwikkeld zijn. Nader onderzoek is daar nodig.

6.2 In de toekomst...

De indicatieve scans in deze rapportage geven een momentopname, omdat zij betrekking hebben op websites, systemen en content die voortdurend aan verandering onderhevig zijn. Deze onderhevigheid levert een aanknopingspunt voor verbeteringen op korte termijn ter bevordering van de toegankelijkheid. Het is cruciaal om diegenen die verantwoordelijk zijn voor deze inhoud de middelen te leveren waarmee zij zelf de toegankelijkheid kunnen controleren en ze te leren hoe inhoud toegankelijk kan worden gemaakt. Door bewust rekening te houden met kwaliteit en toegankelijkheid, kunnen toegankelijke systemen in de toekomst een grote bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking en daarmee voor alle studenten. Maar ze kunnen de instellingen ook geld besparen en de duurzaamheid van websites en systemen vergroten. Hiernaast zou het goed zijn als het bewustzijn en de kennis over toegankelijke systemen groeit en nieuw ontwikkelde websites, mobiele applicaties of studie-informatiesystemen gelijk aan toegankelijkheidscriteria voldoen. Anders dreigt een situatie te ontstaan waarbij er ongelijkheid ontstaat voor mensen voor wie de systemen niet toegankelijk zijn gemaakt. Het is ook belangrijk om opdrachtgevers, bouwers en redacteurs te laten zien dat toegankelijkheid een directe verbetering is van de kwaliteit, vindbaarheid, duurzaamheid en bruikbaarheid van websites, systemen en applicaties voor iedereen. Toegankelijke websites leveren return on investment. Om er een paar te noemen: de kosten van onderhoud en beheer zijn lager, er zijn geen aparte loketten meer nodig en websites zijn beter vindbaar in zoekmachines. De onderzoekers raden instellingen aan zich hierover te laten informeren.

6.3 Aanbevelingen

In het algemeen is het aan te bevelen dat wanneer nieuwe informatie toegevoegd wordt aan de websites van de onderwijsinstellingen, dit op een toegankelijke manier te doen. Dit behoeft geen grote investering, maar kan er op termijn voor zorgen dat veel knelpunten verdwijnen. Gezien de mogelijke ROI raden wij instellingen aan hiervoor advies in te winnen. Een groot deel van de knelpunten die zijn geconstateerd kan vrij snel worden verholpen. Afhankelijk van de frequentie waarmee het probleem voorkomt en de complexiteit van de website, kan met een kleine inspanning al grote verbeteringen mogelijk gemaakt worden. Bij het aanschaffen van elk nieuw digitaal product, zij het een nieuwe website, een nieuw studie-informatiesysteem of een nieuwe mobiele applicatie is het noodzakelijk rekening te houden met toegankelijkheid en dit ook actief als eis te stellen. Met het oog op de nieuwe wetgeving op het gebied van accreditatie valt het aan te bevelen digitale toegankelijkheid mee te nemen in het structurele kwaliteitsbeleid van hogeronderwijsinstellingen en er naar te streven hun digitale toegankelijk te vergroten. Digitale toegankelijkheid speelt in de Benchmark HBO Websites (voetnoot 14 'Benchmark HBO Websites 2010', Strategy on Demand & Science Guide, www.strategyondemand.nl/benchmark-hbo-websites-ranglijst2010

) een kleine rol. Dit doet tekort aan het belang van toegankelijkheid voor iedereen, inclusief mensen met een functiebeperking. Heeft de website van een HO-instelling goed gescoord in een onderzoek naar toegankelijkheidsrichtlijnen of Webrichtlijnen en een logo behaald, dan

zou dit gelijk kunnen doorwerken in de ranking. Omdat verschillende groepen verantwoordelijken op verschillende manieren kunnen bijdragen aan een beter toegankelijk hoger onderwijs, worden in de volgende paragrafen aanbevelingen gedaan voor verschillende partijen: beleidsmakers, docenten en ontwikkelaars. Voorlichting over toegankelijkheid is voor hen, en voor communicatiemedewerkers en webredacteurs, gewenst.

Beleidsmakers

1 Stel een duidelijk doel om de in gebruik zijnde websites en elektronische informatiesystemen voor aanvang van het volgend schooljaar te laten voldoen aan de minimale toegankelijkheidseisen van het Waarmerk drempelvrij.nl. Stel het doel bij een nieuwbouw van website of informatiesysteem op niveau AA (voetnoot 15 Verwijs naar de nieuwe richtlijnen voor toegankelijkheid van het W3C of raadpleeg de aanbestedingstoolkit op de website van stichting Accessibility voor knip en plak voorbeelden.).

2 Stel een duidelijk plan op waarmee systematisch op een periodieke basis de toegankelijkheid van de in gebruik zijnde websites en informatiesystemen wordt getoetst, om aan de ijkpunten waaraan al wordt voldaan te blijven voldoen.

3 Stel voor ieder ijkpunt waaraan niet wordt voldaan een concreet plan op, waarin wordt aangegeven welke maatregelen binnen welk tijdsbestek kunnen worden genomen om aan dit ijkpunt te kunnen voldoen

4 Stel een concrete lijst op met eisen die garanderen dat bij toekomstige ontwikkeling en aanschaf van websites of andere digitale voorzieningen de toegankelijkheid in acht wordt genomen.

5 Zorg ervoor dat alle verantwoordelijken voor het plaatsen van content op de in gebruik zijnde websites en digitale informatiesystemen de juiste training en voorlichting krijgen zodat zij weten welke toegankelijkheidseisen er worden gesteld aan de onderdelen waarvoor zij verantwoordelijk zijn en hoe aan deze eisen kan worden voldaan.

6 Stel, wanneer er sprake is van een grote hoeveelheid verschillende websites, applicaties en elektrische informatiesystemen, per afdeling of faculteit één of meerdere personen aan die de toegankelijkheid van de bij deze afdeling of faculteit in gebruik zijnde websites en informatiesystemen in de gaten houden. Zo hebben zij een beter overzicht van de verantwoordelijken en kunnen zij beter aanvoelen waar bepaalde problemen ontstaan. Dit in tegenstelling tot wanneer alle websites, applicaties en informatiesystemen door één verantwoordelijke worden gecontroleerd.

7 Regel structurele ondersteuning op het gebied van toegankelijkheid door een verantwoordelijke aan te stellen of externe capaciteit te bespreken waarvan eenvoudig gebruik kan worden gemaakt. Bijvoorbeeld voor het toegankelijk maken van videomaterialen (voetnoot 17 17 Informatie over toegankelijke video kunt u bijvoorbeeld vinden op www.toegankelijkevideo.nl) of bij het vaststellen van prioriteiten op basis van Return on Investment.

Docenten en begeleiders

8 Digitaal aangeboden lesmateriaal is voor bijna alle studenten toegankelijk te maken, ongeacht eventuele functiebeperkingen. Door modulewijzers en ander materiaal digitaal aan te bieden, kunnen studenten deze in een voor hen waarneembare vorm omzetten en zo

zelfstandig bestuderen. Ook het digitaal aanbieden van andere zaken zoals digitale presentaties kunnen veel voordelen opleveren voor bepaalde groepen studenten (voetnoot 18 Voor advies op maat over studeren met een handicap kunt u contact opnemen met expertisecentrum Handicap+Studie, www.handicap-studie.nl)

9 Probeer zo min mogelijk onderscheid te maken tussen lesmateriaal voor studenten met en zonder functiebeperking. Wanneer rekening wordt gehouden met de toegankelijkheidsaspecten van digitaal materiaal kan men er vanuit gaan dat alle groepen studenten het materiaal op een voor hen gewenste manier kunnen raadplegen.

10 Indien PDF gebruikt wordt, zorg dan voor toegankelijke PDF/A-bestanden (voetnoot 19 Op www.adobe.com/nl/accessibility vindt u informatie over de toegankelijkheid van pdf-bestanden en flash-animaties.) en alternatieven op webpagina's.

11 Zorg ervoor dat, wanneer informatie met behulp van multimedia wordt overgebracht, er alternatieve methodes beschikbaar zijn om deze informatie over te brengen naar studenten die de multimedia niet kunnen horen of zien en dat de multimedia die gebruikt wordt toegankelijk is.

12 Probeer studenten zo vroeg mogelijk in de studie bekend te laten worden met de beschikbare digitale methodes voor informatievoorziening. Op deze manier kunnen zij van begin af aan de weg leren te vinden naar de gewenste informatie. Niets is zo demotiverend als de eerste maanden al je tijd besteden aan het zoeken in een leermethode of een systeem.

Ontwikkelaars Algemeen

13 Maak op korte termijn plannen om alle websites, applicaties en digitale informatiesystemen te laten voldoen aan de minimale toegankelijkheidseisen van het W3C. Maak voor de langere termijn plannen om alle websites en digitale informatiesystemen aan de ijkpunten van niveau AA van de richtlijnen van het W3C te laten voldoen.

14 Ontwikkel methodes om feedback van gebruikers over problemen te kunnen ontvangen. Op deze manier krijgen de bestaande problemen vorm en kunnen maatregelen worden genomen om deze te verhelpen.

15 Stel voor ieder ijkpunt waaraan niet wordt voldaan een concreet plan op, waarin wordt aangegeven welke maatregelen binnen welk tijdsbestek kunnen worden genomen om aan dit ijkpunt te kunnen voldoen.

16 Neem toegankelijkheid mee in alle toekomstige plannen voor de ontwikkeling van nieuwe websites of onderdelen daarvan.

17 Geef aan naar bestuurders wat het belang van toegankelijkheid is. Gebruik hiervoor feedback die is ontvangen van studenten en lever een concrete planning voor het verhelpen van problemen genoemd in deze feedback.

18 Probeer op lange termijn te voldoen aan alle ijkpunten van niveau AA. Door te voldoen aan zowel niveau A als AA wordt het risico op toegankelijkheidsproblemen geminimaliseerd, waardoor het risico op extra aanpassingen in de toekomst afneemt. Het levert daarnaast veel extra voordelen op die niet direct samenhangen met toegankelijkheid.

19 Probeer in een zo vroeg mogelijk stadium zoveel mogelijk problemen te elimineren, die bij de plaatsing van content kunnen worden gemaakt. Geef toelichtingen om het belang van

tekstequivalenten en dergelijke te benadrukken (voetnoot 20 Laat mensen bijvoorbeeld een cursus voor webredacteuren volgen (meer informatie via www.accessibility.nl)).

20 Houd bij het ontwikkelen van producten waarmee (x)HTML kan worden gegenereerd rekening met de toegankelijkheidsrichtlijnen voor dit soort producten: de Authoring Tool Accessibility Guidelines (ATAG 1.0) (voetnoot 21 'Authoring Tool Accessibility Guidelines' W3C, www.w3.org/TR/WAI-AUTOOLS).

Ontwikkelaars extern

21 Benoem het belang van toegankelijkheid richting klanten/onderwijsinstellingen, om ze hiervan bewust te maken.

22 Stel concrete plannen op voor de verbetering van bepaalde ijkpunten die op korte termijn kunnen worden verholpen en maak deze kenbaar aan klanten/onderwijsinstellingen. De voordelen die deze ijkpunten meebrengen kunnen belangstelling wekken voor de knelpunten die op lange termijn kunnen worden verholpen.

23 Houd bij het ontwikkelen van websites, studieinformatiesystemen, mobiele applicaties en andere digitale onderwijsondersteunende middelen rekening met de toegankelijkheidsrichtlijnen.

Hoofdstuk 7 Meer informatie

7.1 Eerdere onderzoeken

Accessibility Monitor 2005

ISBN-10: 90 808371 5 6
ISBN-13: 978 90 808371 5 7
Stichting Bartiméus Accessibility
www.accessibility.nl

Accessibility Monitor 2008

ISBN-13: 978-90-808371-7-1
Stichting Accessibility
www.accessibility.nl

Accessibility Monitor 2010

Stichting Accessibility
www.accessibility.nl

Meer weten? Klik hier!

ISBN-10: 90 808371 6 4
ISBN-13: 978 90 808371 6 4

7.2 Stichting Accessibility

Stichting Accessibility is het expertisecentrum voor toegankelijkheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen op het gebied van internet, software en elektronische toepassingen in Nederland maar ook daarbuiten. Ons doel is het informeren, enthousiasmeren en voorlichten van instellingen, bedrijven en overheid ten aanzien van de manieren waarop zij het internet en internetbased multimedia toegankelijk kunnen maken voor iedereen, inclusief mensen met een functiebeperking. Wij doen onderzoek, onder andere naar de toegankelijkheid en kwaliteit van websites, digitale televisie en (online) games en applicaties. Verder toetsen wij voor het Waarmerk drempelvrij.nl, geven voorlichting bij het opzetten van websites, colleges, voeren Expert Reviews uit, doen gebruikersonderzoek en organiseren trainingen voor beleidsmakers, webbouwers, redacteuren en communicatie specialisten. Daarbij werken wij nauw samen met belangen- en cliëntenorganisaties. Meer informatie: www.accessibility.nl

7.3 Onderzoek op instellingsniveau

Er zijn van de onderzochte instellingen ook separate cijfers beschikbaar waarmee een rapport opgesteld kan worden waarin specifieke aandachtspunten en aanbevelingen voor een instelling kunnen worden gedaan. Deze rapportages kunnen door de instellingen apart worden besteld bij Stichting Accessibility.

Bijlage I Over de cijfers in dit onderzoek

Dit onderzoek bestaat uit indicatieve scans naar de websites, applicaties en digitale informatiesystemen van onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs in Nederland. Hierbij is gekeken in welke mate deze websites en systemen voldoen aan de richtlijnen van het Waarmerk drempelvrij.nl. Deze richtlijnen zijn gelijk aan het W3C prioriteit 1 ijkpunten van de Richtlijnen voor de Toegankelijkheid van Web Content (WCAG 1.0).

Er is ondertussen een nieuwe versie van deze ijkpunten te weten de Web Content Accessibility Guidelines versie 2. De Europese Commissie geeft aan dat overheden in Europa daarvan conformiteitsniveau AA moeten aanhouden. Dat is ongeveer vergelijkbaar met prioriteit 2 van de in dit onderzoek gebruikte richtlijnen.

De cijfers zijn gebaseerd op problemen die binnen de indicatieve scans zijn gevonden. Het is heel goed mogelijk dat niet alle problemen zijn gevonden binnen deze scans. Uit het onderzoek is niet met zekerheid op te maken aan welke onderzochte ijkpunten de sites en systemen wél voldoen en welke ijkpunten niet van toepassing zijn.

Bijlage II Onderzochte ijkpunten

WCAG 1.0 bestaat uit veertien richtlijnen die betrekking hebben op verschillende aspecten en onderdelen van webpagina's. Elke richtlijn bevat één of meer ijkpunten die getoetst kunnen worden om de toegankelijkheid vast te stellen. De ijkpunten, 65 in totaal, zijn onderverdeeld in drie prioriteiten:

Prioriteit 1

16 ijkpunten voor minimale toegankelijkheid (Waarmerk drempelvrij.nl)

Prioriteit 2

30 ijkpunten voor verbeterde toegankelijkheid

Prioriteit 3

19 ijkpunten voor optimale toegankelijkheid. Ieder ijkpunt heeft een eigen nummer, dat bestaat uit twee cijfers die worden gescheiden door een punt (Bijvoorbeeld: 12.1). Het eerste cijfer heeft betrekking op de richtlijn waar het ijkpunt toe behoort, het tweede cijfer heeft betrekking op het ijkpunt zelf.

In dit onderzoek zijn behalve ijkpunten van de eerste prioriteit ook 11 ijkpunten getoetst die van belang zijn voor de gebruikerservaring of die door de doelgroep als buitengewoon belangrijk zijn aangemerkt. Een aantal daarvan zijn prioriteit 2 ijkpunten.

De opvolger van WCAG1.0 (voetnoot 22 www.w3.org/TR/WCAG20) is vanaf december 2010 als geautoriseerde vertaling beschikbaar. Deze opvolger wordt ook gebruikt in de nieuwe Webrichtlijnen voor de Nederlandse overheid. Daarin is geen sprake meer van 3 prioriteiten maar van 3 niveau's: Niveau A, AA en AAA. De nieuwe richtlijnen bieden meer ruimte voor nieuwe technologieën.

Minimale toegankelijkheidsijkpunten W3C

1.1

Lever een tekst-equivalent voor elk niet-tekstueel element.

2.1

Zorg ervoor dat alle informatie die met behulp van kleur wordt overgebracht ook beschikbaar is zonder kleur, bijvoorbeeld uit de context of opmaak.

4.1

Geef duidelijk veranderingen aan in de natuurlijke taal van de documenttekst en van alle tekst-equivalenten.

6.1

Organiseer documenten zo dat ze zonder stylesheets gelezen kunnen worden.

6.2

Zorg ervoor dat equivalenten voor dynamische content worden geactualiseerd als de dynamische content verandert.

7.1

Geef het scherm geen gelegenheid tot flikkeren totdat user agents gebruikers in staat stellen om flikkering te sturen.

14.1

Geef de duidelijkste en eenvoudigste taal die zich leent voor de content van een website.

1.2

Lever tekstlinks voor ieder actief gebied van een serverside image map.

9.1

Lever client-side image maps in plaats van server-side image maps, behalve waar gebieden niet gedefinieerd kunnen worden met behulp van een beschikbaar geometrisch model.

5.1

Geef voor tabellen de rij- en kolomkoppen aan.

5.2

Gebruik voor data-tabellen met twee of meer logische niveaus van rij- of kolomheaders opmaak om data- en headercellen te associëren.

12.1

Geef elk frame een titel, zodat je de identificatie en navigatie van een frame vergemakkelijkt.

6.3

Zorg ervoor dat pagina's bruikbaar zijn als scripts, applets of andere programma-objecten niet worden ondersteund.

1.3

Totdat user agents automatisch de tekst van een beeldspoor hardop kunnen voorlezen, moet je een auditieve beschrijving geven van de belangrijke informatie van het beeldspoor van een multimediapresentatie.

1.4

Voor iedere tijdgerelateerde multimediapresentatie, bijvoorbeeld een (animatie)film, kan je equivalente alternatieven synchroniseren met de presentatie (bijvoorbeeld ondertitels of auditieve beschrijvingen van het beeldspoor).

11.4

Als je ondanks alle inspanningen geen toegankelijke pagina kan creëren, lever dan een link naar een alternatieve pagina die W3C technologieën gebruikt, toegankelijk is, equivalente informatie (of functionaliteit) heeft en even vaak wordt geactualiseerd als de ontoegankelijke (oorspronkelijke) pagina.

Selectie ijkpunten WCAG 1.0 prioriteit 2 en 3

10.1

Totdat user agents gebruikers toestaan om het ongewild openen van nieuwe vensters uit te zetten, is het beter om geen pop-ups of andere vensters te laten verschijnen en het actuele venster niet te veranderen zonder de gebruiker daarover te informeren.

7.4

Creëer geen periodiek zelf verversende pagina's totdat user agents de mogelijkheid bieden die zelfverversing te stoppen.

13.3

Geef informatie over de algemene lay-out van een site.

2.2

Zorg ervoor dat combinaties van voorgrond- en achtergrondkleuren voldoende contrast geven, als ze gezien worden door iemand met kleurenblindheid of als ze op een monochroom beeldscherm te zien zijn.

3.4

Gebruik een relatieve lettergrootte voor letters. Gebruik liever relatieve eenheden dan absolute eenheden als je in mark-up-talen waarden toekent aan attributen en eigenschappen in stylesheets (voetnoot 23 Relatieve lettergrootte wordt niet meer fout gerekend vanwege ontwikkelingen in browsers. Het onderzoek in 2006 heeft dit punt wel beoordeeld, voor de volledigheid is het in deze lijst genoemd.).

Overige ijkpunten Accessibility

A.1

Zorg voor een link met behulp waarvan de repeterende links kunnen worden overgeslagen.

A.2

Maak toegankelijke PDF's met een goede pdf-maker en gebruik opties voor toegankelijkheid
A.3

Wanneer op de website gebruik wordt gemaakt van een pulldown menu waarbij de gebruiker een keuze kan maken uit een lijst met onderwerpen, dient te worden gezorgd voor een extra bevestiging alvorens de pagina met het gekozen onderwerp wordt geladen. De navigatie van het pull-down menu met behulp van het toetsenbord levert anders problemen op

A.4

Als op een website gebruik wordt gemaakt van frames, dient de website bij een lage schermresolutie nog steeds leesbaar te zijn. Wanneer de scroll-optie is uitgeschakeld, kan de situatie zich voordoen dat bepaalde items bij een lage schermresolutie buiten het beeld vallen en daardoor niet kunnen worden gelezen of gebruikt.

A.5

Toetsenbordtoegankelijkheid: Zijn menu-items, links en formulieren toegankelijk wanneer na het laden van de pagina uitsluitend het toetsenbord gebruikt wordt?

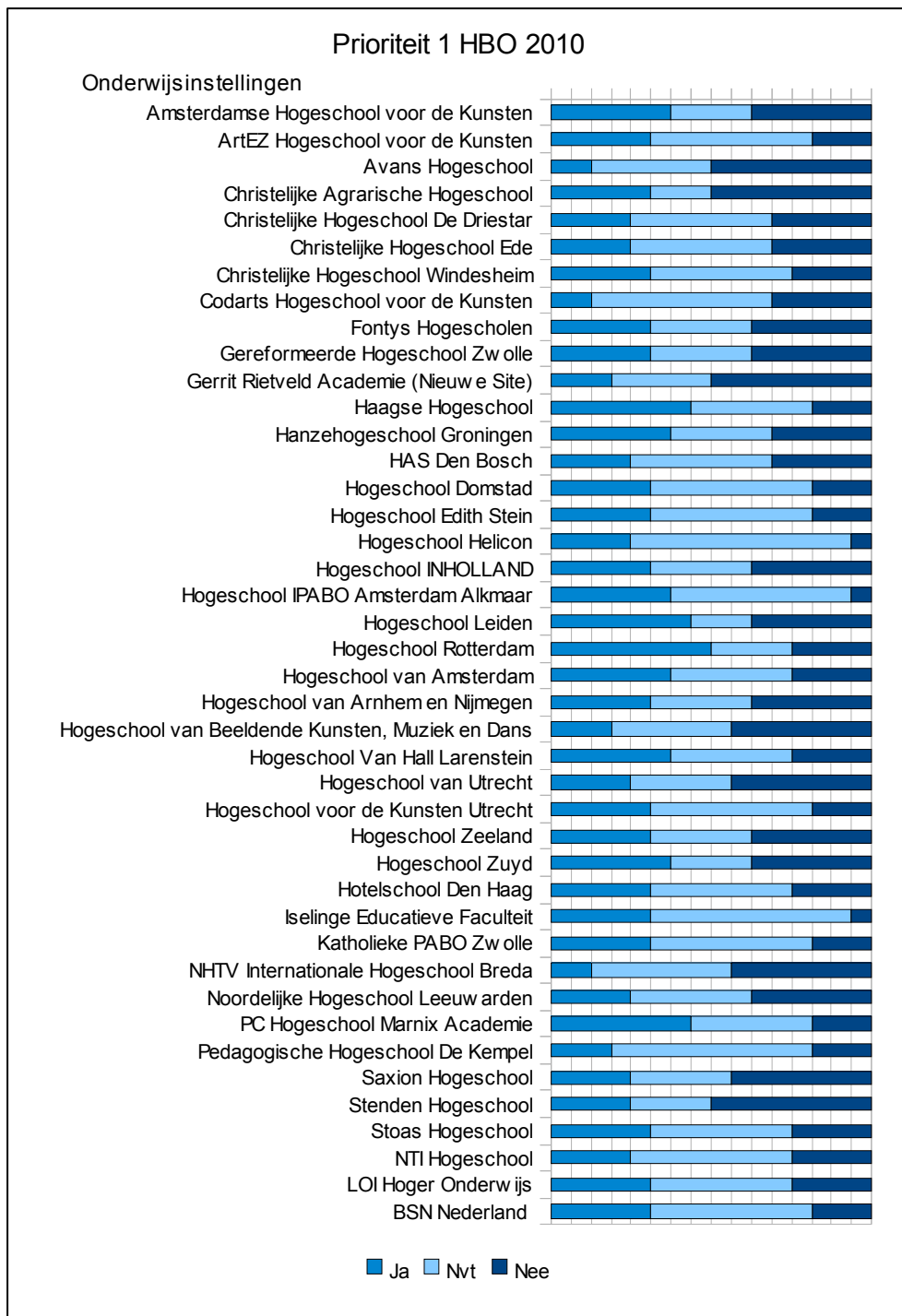
A.6

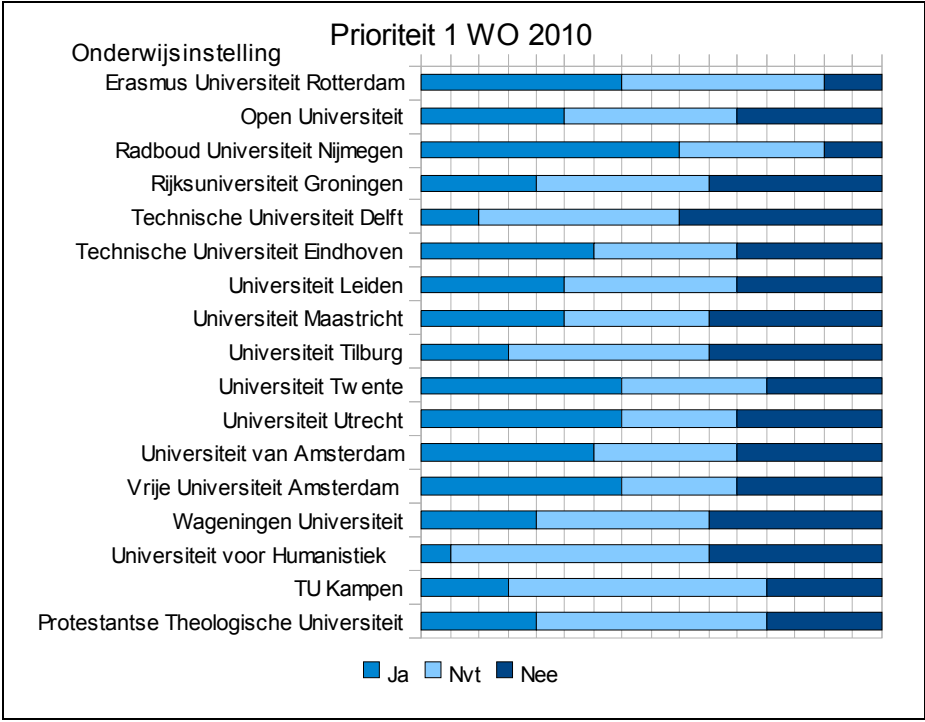
Validatie: Bestaat de broncode uit geldige HTML of XHTML?

Bijlage III

Resultaten indicatieve scans websites

Deze pagina bevat een overzicht van de instellingen en de resultaten globaal weergegeven. Dit is een verwijzing vanuit het onderzoek. De gegevens van de instellingen zijn apart verkrijgbaar.

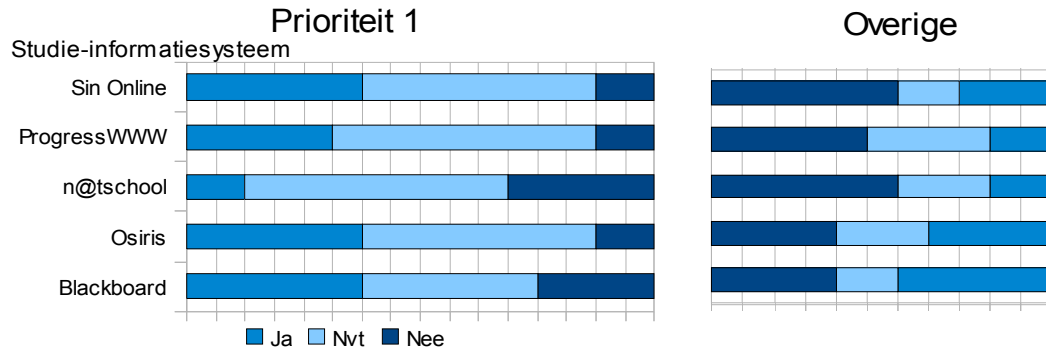

Bijlage IV

Resultaten indicatieve scans studie-informatiesystemen

Deze pagina bevat een overzicht van de instellingen en de resultaten globaal weergegeven. Dit is een verwijzing vanuit het onderzoek.

Bijlage V

Wet gelijke behandeling

In 2003 is in Nederland de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in werking getreden. Deze wet verbiedt onder andere het maken van onderscheid op grond van handicap of chronische ziekte. De wet moet bijdragen aan een inclusieve samenleving, waarin mensen met en zonder handicap of chronische ziekte op gelijke voet aan het maatschappelijke leven kunnen deelnemen.

De Wet gelijke behandeling verplicht ook onderwijsinstellingen tot het aanhouden van een gelijke behandeling voor studenten met een functiebeperking en wellicht tot het aanpassen van hun voorzieningen.

In de wet staan twee artikelen die onderscheid toestaan, maar beiden gaan niet op als het gaat om het toegankelijk maken van websites.

Artikel 2 van de wet schrijft voor dat er aanpassingen dienen te worden gedaan wanneer daar behoefte aan is, tenzij deze een onevenredige belasting vormen. Het aanpassen van websites zal zelden of nooit als een onevenredige belasting aangemerkt kunnen worden.

Volgens artikel 3 hoeven aanpassingen niet uitgevoerd te worden wanneer dit leidt tot een bevoorrechte positie voor personen met een handicap of chronische ziekte. Een dergelijke bevoorrechte positie zou kunnen ontstaan wanneer er een alternatief systeem ontwikkeld dient te worden. Dit argument tegen aanpassingen gaat in het geval van websites niet op; er is geen alternatieve website voor personen met een handicap of chronische ziekte nodig, toegankelijkheid kan in bestaande websites worden ingebouwd.

Artikel 6 van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte schrijft: Onderscheid is verboden bij:

- het verlenen van toegang tot en het geven van loopbaanoriëntatie en beroepskeuzevoorlichting;
- het verlenen van toegang tot, het aanbieden van, het afnemen van toetsen tijdens en het afsluiten van onderwijs dat gericht is op toetreding tot en functioneren op de arbeidsmarkt.

Deze vormen van informatievoorziening worden steeds vaker uitsluitend digitaal geregeld. Dat is op zich geen bezwaar, maar uit artikel 2 volgt dan wel de verplichting om deze systemen voor iedereen toegankelijk te maken.

Toegankelijkheid voor alle studenten inclusief hen met een functiebeperking omvat dus meer dan alleen fysieke toegankelijkheid, zoals toegankelijke liften of aangepaste deuren. De toegankelijkheid van digitale informatievoorziening weegt volgens de wet even zwaar.

Bijlage VI

Webrichtlijnen en politiek

Onderwijsinspectie en Commissie Maatstaf

Minister Plasterk heeft in 2009 de commissie Maatstaf ingesteld die zich heeft gebogen over de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking. De commissie heeft geadviseerd over de voorzieningen die elke hoger onderwijsinstelling redelijkerwijs moet hebben om toegankelijk te zijn voor studenten met een beperking. De onderwijsinspectie heeft in maart 2010 het rapport 'Onbelemmerd studeren' (voetnoot 24 'Onbelemmerd studeren', Inspectie van het onderwijs, [www.onderwijsinspectie.nl/site/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2010 Onbelemmerd+studeren.pdf](http://www.onderwijsinspectie.nl/site/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2010%20Onbelemmerd+studeren.pdf)) gepubliceerd, waarin zij de commissie Maatstaf van informatie heeft voorzien. In haar rapport heeft de inspectie een referentiekader voor de minimumvoorwaarden voor toegankelijkheid geformuleerd waaraan elke hoger onderwijsinstelling moet voldoen. De commissie Maatstaf heeft het advies van de onderwijsinspectie overgenomen en aangevuld in haar rapportage ²⁵ en adviseert dat de website, digitale leeromgeving en de studie-informatiesystemen van de onderwijsinstellingen moeten voldoen aan de WCAG-richtlijnen en dat hierop controle uitgevoerd moet worden door een gecertificeerd bureau. In 2010 is er gedebatteerd over een nieuwe wet op accreditatie voor het hoger onderwijs. In deze nieuwe wet is (digitale) toegankelijkheid vastgesteld als een onderdeel van het nieuwe accreditatiestelsel (voetnoot 25 'Meer mogelijk maken: Studeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs.', Commissie Maatstaf, www.minocw.nl/documenten/2212.1009%20Rapport%20Maatstaf_LR_DEF.pdf) (voetnoot 26 'Kamer spreekt over nieuw accreditatiestelsel', Tweede Kamer der Staten Generaal, www.tweedekamer.nl/kamerstukken/verslagen/kamer_in_het_kort/accreditatiestelsel.jsp#0). De Tweede Kamer is op 23 maart 2010 akkoord gegaan met het voorstel tot wetswijziging²⁷ en op 22 juni 2010 heeft de Eerste Kamer de wet afgerond. Voor de hogeronderwijsinstellingen betekent deze wetswijziging dat digitale toegankelijkheid een onderdeel is geworden van de accreditatiekaders van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).

Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid

Op 30 juni 2006 heeft de Ministerraad het Besluit Kwaliteit Rijksoverheidswebsites vastgesteld. In de bijlage van het Besluit is aangegeven aan welke eisen nieuwe websites van de rijksoverheid bij oplevering dienen te voldoen. Artikel 2 van het besluit stelt dat bestaande websites van de rijksoverheid uiterlijk 31 december 2010 aangepast moeten zijn aan de webrichtlijnen. Dit geldt voor ministeries en via het Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid (NUP) voor alle websites van de rijksoverheid: rijksdiensten, waterschappen, provincies en gemeenten. Dit onderzoek controleert slechts een deel van de kwaliteitscriteria waaraan websites van de rijksoverheid moeten voldoen. Wij onderzochten de zogenaamde prioriteit 1 ijkpunten van de WCAG richtlijnen, de minimale toegankelijkheidseisen. Naast deze minimale eisen moeten sites van de rijksoverheid voldoen aan 109 andere kwaliteitscriteria, waaronder de prioriteit 2 ijkpunten van de WCAG. Staatssecretaris Bussemaker maakte in 2010 bekend dat zij goede mogelijkheden ziet voor een wettelijke regeling om de toegankelijkheid van websites te verbeteren. Zij wil de belemmeringen die een slecht toegankelijke website voor mensen met een functiebeperking oplevert met haar collega's in het kabinet afbreken (voetnoot 28 'Heemskerk wil telecomvoorzieningen beter toegankelijk maken', Ministerie van Economische Zaken, http://www.ez.nl/Actueel/Pers_en_nieuwsberichten/Nieuwsberichten_2010/Februari_2010/Heemskerk_wil_telecomvoorzieningen_beter_toegankelijk_maken)

De Europese commissie

Voormalig Eurocommissaris voor Informatiemaatschappij en Media, Viviane Reding, stelt in haar speech over de nieuwe Europese digitale agenda: "*... We moeten mijns inziens de Europese adaptatie van WCAG aanmoedigen. [...] De beste manier waarop we dit kunnen doen is door samen met belanghebbenden hierover Europese wetgeving te creëren.*"

(voetnoot 29 'The Digital Single Market: a key to unlock the potential of the knowledge based economy', Viviane Reding,

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/09/429&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>)

Hiermee brengt zij de noodzaak tot het voldoen aan internationale richtlijnen nogmaals onder de aandacht. In 2006 bereikten de Europese ministers in hun 'verklaring van Riga' overeenstemming over doelstellingen om voor 2010 aanzienlijke vooruitgang te boeken. In 2007 bleek bij benchmarking dat de vooruitgang te traag geschiedde en dat meer inspanningen nodig waren om de doelstellingen van Riga te verwezenlijken. De toegang tot het web, met name de toegankelijkheid van websites van de overheid, kreeg hoge prioriteit als gevolg van het groeiende belang van het internet in het dagelijks leven (voetnoot 30

'Towards an accessible information society', Europese commissie,

http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/si0004_en.htm) Stichting Accessibility is actief betrokken bij het onderzoek naar deze wetgeving via Mandaat 376.

Bijlage VII

Links:

Stichting Accessibility
<http://www.accessibility.nl>

SURF Foundation
<http://www.surffoundation.nl>

Bartiméus
<http://www.bartimeus.nl>

Informatie over de toegankelijkheidsrichtlijnen
<http://www.accessibility.nl/internet/uitleg/ijkpunten>

Achtergrond informatie over webtoegankelijkheid
<http://www.accessibility.nl/internet/achtergronden>

Informatie over studeren met een handicap
<http://www.handicap-studie.nl>

Surfspace - interactieve portal voor en door ICT & Onderwijs professionals
<http://www.surfspace.nl/nl/themas/Digitale%20Toegankelijkheid/start/pages/overzicht.aspx>

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie:
<http://www.nvao.net>

Stichting Waarmerk drempelvrij.nl
<http://www.drempelvrij.nl>

World Wide Web Consortium (W3C)
<http://www.w3.org>

Toolkit voor het aanbesteden van toegankelijke ICT
<http://www.accessibility.nl/algemeen/aanbesteden>

De Webrichtlijnen van de Nederlandse overheid
<http://www.webrichtlijnen.nl>

Viziris – belangenorganisatie voor blinden en slechtzienden
<http://www.viziris.nl>

Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland
<http://www.cg-raad.nl>

Video toegankelijk maken
<http://www.toegankelijkevideo.nl>

Leesniveauctoetstool
<http://www.leesbaarinternet.nl/leesniveautool.php>

Bijlage VIII

Uw eigen gegevens als rapport

Mocht u als lezer vanuit een hogeschool of universiteit interesse hebben voor de precieze gegevens over uw instelling, dan is het mogelijk om een rapport op te vragen waarin uw cijfers centraal staan en worden vergeleken met de andere instellingen. Deze rapportages kunnen apart worden besteld bij Stichting Accessibility. Instellingen die een volledig Drempelvrij-onderzoek wensen kunnen ook contact opnemen met Stichting Accessibility voor het uitvoeren van een toetsing en hulp bij de implementatie.

© Stichting Accessibility
Utrecht, december 2010
In opdracht van:
Stichting Bartiméus

ISBN 978-90-808371-8-8
789080 837188